

Universitätsbibliothek Wuppertal

Davidis Ruhnkenii Opuscula Varii Argumenti, Oratoria, Historica, Critica

Ruhnken, David

Lugduni Batavorum, 1823

Praefatio ad Schelleri lexicon

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1677)

PRAEFATIO

A D

SHELLERI LEXICON.

Quatuor praestanti doctrina viri Lexicorum Latino-
rum curam, quae vehementer desiderabatur, aetate
nostra susceperunt, in iisque emendandis et augendis
tanta cum laude versati sunt, ut, multorum iudicio,
nihil admodum aliis, quod agerent, reliquisse vide-
rentur. Primus Joannes Matthias Gesnerus, quid in
hoc genere efficere posset, Basilii Fabri Thesauro re-
ficiendo et amplificando ostendit, et aliquanto post,
majus opus aggressus, novum Latinae linguae The-
saurum construxit. Sub idem tempus Jacobus Faccio-
latus, cui Latinitatis scientia et Latine scribendi ele-
gantia comparo paucos, antepono neminem, egregium
Lexicon condere instituit, Aegidio Forcellino, quem
ipse ad hoc studium formarat, adjutore usus: qui
tandem solus, sed sub Facciolati auspiciis, opus per-
fecit. Adhuc haec erant. Duodecim annis interje-
ctis, ad eandem Latinitatis recensionem ex disciplina
Ernestina venit J. J. G. Schellerus, Latinarum lite-
rarum laude excellens, ejus libri, ad Grammaticam
rationem pertinentes, non solum in Germania, sed
etiam in Belgio vigent. Hi viri doctissimi tametsi
superioris aetatis Lexica sic obruerunt, ut vix amplius
appareant, tamen quicumque eorum libros excusserit

accuratius, quantum iis ad perfectionem, quam in hoc genere expetimus, desit, facile animadvertat.

Primum in delectu scriptorum, unde verba et loquendi formae ducuntur, non mediocriter errant. Etenim cum inter omnes, quorum de his rebus iudicium est, satis constet, illibatam illam, et unam hoc nomine dignam Latinam linguam iis scriptoribus, qui usque ad Antoninorum tempora floruerunt, contineri, nec eos terminos ultra esse proferendos, Lexicographi nostri, credo, veriti, ne lingua, si ex optimis tantum sumeretur, inopia laboraret, per omnes aetates vagati, quidquid Lexicis constipandis inserviret, arripuerunt, et prorsus, ut proverbio dicitur, de faece hauserunt. Ita tanquam idonei testes citantur Ammianus Marcellinus, Marcianus Capella, Sidorius Apollinaris, Cassiodorus, etc. id est, scriptores Latine balbutientes. Ventum est adeo ad Theologos Christianos, nunquam somniantes, fore aliquando, ut a se quoque symbolae ad Latinitatem probandam corrogarentur. Ac fuit nescio quis in istis, quorum diligentia Fabrianus Thesaurus ad hanc magnitudinem crevit, qui se pulchre de Latina lingua meritorum speraret, si verba et verborum constructiones ex Tertulliano, quod is ceteris Theologis Latinis antiquior esset, in Lexicon referret. A cuius sententia, dici vix potest, quantopere dissentiam. Sit Tertullianus quam velis eruditus, sit omnis peritus antiquitatis: nihil impedio: Latinitatis certe pessimimum auctorem esse ajo et confirmo. At usus est sermone eo, quo tum omnes Afri Latine loquentes

ute-

antebantur. Δωπλοδεν δ' ἔξῃστι, δοκῶ, τοῖς Δωπλέεσσι.
 Ne hoc quidem concesserim. Nam si talis Afrorum
 sermo fuit, cur, non dicam Appulejus et Arnobius,
 scriptores priscae elegantiae studiosi, sed Cyprianus,
 Augustinus, et alii ex eadem gente aliter locuti repe-
 riuntur? Quid ergo? Fecit hic, quod ante eum ar-
 bitror fecisse neminem. Etenim cum in aliorum vel
 summa infantia tamen appareat voluptas et conatus
 bene loquendi, hic, nescio qua ingenii perversitate,
 cum melioribus loqui noluit, et sibimet ipse linguam
 finxit, duram, horridam, Latinisque inauditam; ut
 non mirum sit, per eum unum plura monstra in lin-
 guam Latinam, quam per omnes scriptores semibarba-
 ros, esse invecta. Ecce tibi indicem atrum pauco-
 rum e multis verborum, quae viros doctos non pu-
 duit in Lexica recepisse. *Accendo* pro lanista, *cap-
 zatela* pro captatio, *diminoro* pro diminuo, *extremis-
 simus*, *inuxorus*, *irremissibilis*, *libidinosus gloriae* pro
 cupidus gloriae, *linguatus*, *multinubentia* pro poly-
 gamia, *multirorantia*, *nascibilis*, *nolentia*, *nullifica-
 men* pro contemptus, *obsoleto* pro obsoletum reddo,
olentia pro odor, *pigrissimus*, *postumo* pro posterior
 sum, *potentator*, *recapitulo*, *renidentia*, *speciatus*,
templatim, *temporalitas*, *virginor*, *visualitas* pro fa-
 cultas videndi, *viriosus* pro viribus praestans, etc.
 Sed Tertullianum mittamus, et ad rem redeamus.
 Quanta sub Antoninis facta sit linguae conversio, vix
 attinet dicere. Vel sic tamen fuerunt, qui non qui-
 dem aetatis beneficio, sed veterum imitatione, pror-
 sus bene loquerentur, ut Gellius et Appulejus, de
 qui

quibus diximus in praefatione ad Appulejum (*). Huc adde Jurisconsultos, quorum fragmenta in Pandectis supersunt. Qui etsi labente Latinitate vixerunt, tamen ex Mucii Scaevolae, Servii Sulpicii, Alfeni Varii, et aliorum veterum libris, quos legendo contebant, et ex ipso Edicto Perpetuo, quod memoria tenebant, talem orationis nitorem duxerunt, ut in classicorum scriptorum numerum recipiendi videantur (†). Quod ipsum etiam intelligi velim de aliis paucis, in primis de Claudiano, poeta illo quidem aetatis inficetae, sed meliorum imitatione id consecuto, ut, si minus in primis, certe in secundis cum dignitate stare possit. Taliū igitur auctoritas, nihil impedit, quo minus in Lexicis adhibeatur. Ac nescio an optandum sit, ut duplicis generis Lexica conficiantur, alterum ad florentem, alterum ad cadentem Latinitatem cognoscendam accommodatum. Ut enim semibarbarorum scriptorum lectio nocet tironibus, ingenium ad elegantiam formaturis, sic eadem maturiori aetati necessaria est ad eruditionis copiam et varietatem parandam. Quodsi forte dicas, eam aetatem, quae eruditionem venatur, satis per se sapere, nec tali praesidio indigere, fateare tamen necesse est, ea, quae diversae formae et aetatis sint, secerni et separatim tradi debere, non, ut vulgo fit, vetera cum recentibus, recta cum pravis misceri. Quis enim nescit, tirones, quibus

[(*) Supra horum Opusc. p. 652 sq.]

[(†) De quo argumento operae pretium est conferre, quae disputat Cl. Mahnius Epicr. Biblioth. Crit. p. 29 sqq.]

bus Lexicon, omnia promiscue complexum, in manibus sit, cum quid Latine scribere conantur, per multa vitiosa temere arripere, et semel arrepta per omnem vitam tenere, nec boni magistri admonitione, aut libellis, qui de Barbarismis scripti sunt, facile elui sordes, tam mature contractas, et tam alte haerentes. Quo magis necessarium videtur, fontem, unde ista labes tam late dimanavit, obstruere, id est, juventuti ad humanitatem informandae Lexicon tradere, quod, sentina exhausta, solum Latinitatis florem habeat, et cum ad classicos scriptores intelligendos, tum ad bene scribendum satis adjumenti praestare videatur. Paulo ante Lexicographos in eo reprehendimus, quod iis, quibus nulla testimonii dictio est, testibus utantur. At quis credat, ab iisdem etiam tanquam fide dignos testes citari scriptores commentitios, aut per lusum jocumque fictos? Sic bona fide laudant Supplementa Plautina, quae sunt Codri Urcei et aliorum recentiorum: Ciceronis epistolas ad M. Brutum, et Bruti ad Ciceronem, quas ab homine scholastico confictas esse, Jacobus Tunstallus et Jeremias Marklandus tam perspicuis argumentis demonstrarunt, ut nihil dubitationis relinquerent: Cornelii Galli elegias, dudum Criticorum obelo confixas; Messalam denique Corvinum de progenie Augusti, sive verius ex aetate barbara nugatorem. Sed multo mirabilius est, in praestantissimis etiam Lexicis locum datum esse vocabulis, quae nullius, ne barbari quidem scriptoris, auctoritate nitantur. Ea quis primus in Lexica intruserit, nec tanti est scire, nec quaerere vacat. Suspicio tamen, profecta esse vel a Ca-

lepino, vel a mercenariis hominibus, qui Calepinum accessione undecunque corrasa amplificaverunt. Hujus notae sunt *abditamentum, accessor, amasia, aversator, caespito, captabundus, defloro, demadeo, incertitudo, incurabilis, inductor, intergredior, mungo*, alia. Quae in Lexicis ponere, et simul fateri, nullo in scriptore esse reperta, quid aliud est, nisi lectorem ludere et frustrari? Satis de scriptorum delictu, a Lexicographis neglecto.

Alterum, quod in iis requirimus, hoc est. Ex quo, discussis ignorantiae tenebris, initium factum erat classicorum scriptorum in lucem revocandorum, omnis Criticorum cura eo conversa est, ut iis misere foedatis ac depravatis pristina integritas restitueretur. Ex quo consilio quam immensa vis criticarum observationum nata sit, quis est, qui ignoret? Jam nemo speret futurum, ut ante Latinae linguae Lexicon justum et omnibus numeris expletum habeamus, quam melior pars critici apparatus, quem diximus, eo sit perite et scienter collata. Gesnerus quidem Criticorum commentarios excussit aliis diligentius. Veruntamen, incredibile dictu est, quantum per festinationem, vel longi laboris taedium praetermiserit. Schellerum excusatum habet fortunae locique conditio. Is enim dignus, si quis alius, cujus eruditio majore theatro spectaretur, literas tenui mercede docet in urbe Marti quam Musis aptiore. Non item excusandi sunt Facciolatus et Forcellinus, quorum utriusque publicae privataeque Bibliothecae Patavii patebant.

Denique Lexicorum conditores nulla in re peritioribus minus satisfecerunt, quam in significationibus

πολυσήμων digerendis et ordine tradendis. Gesnerus, ut hoc iterum utar, unam alteramve notionem commemorasse satis habens, statim exempla, nullo discrimine, velut in saccum fundit, lectori hujus farraginis discernendae curam delegans. Ita quod facillimum est, sibi agendum sumsit, quod difficillimum, aliis reliquit. At vero primus omnium Facciolatus praeclare ostendit, quo et ordine et modo multiplices vocum significationes a nativa et propria per varios gradus ducerentur. In qua distincta et bene digesta notionum explicatione, si verum quaerimus, posita sunt omnia. Eandem rationem, a Facciolato acceptam, Forcellinus tenuit, et utrumque imitatus Schellerus, subtilius et prorsus ad tenue climavit. Quo magis miror, nullam Facciolati, cui tantum debeat, mentionem ab eo factam esse.

Reliquum est, ut de Schelleri Lexico, ejusque in Belgio repetitione sigillatim dicamus. Dudum homines eruditi vota fecerant, ut Samuelis Pitisci Lexicon, multis partibus vitiosum, quod nimium diu scholas Belgicas tenuit, puerorum manibus excutere-tur. Sed nullum aliud, quod ei substitueretur, exstabat. Tandem, ubi Schellerianum prodiit, librariis auctor fui, ut illud, correctione quadam adhibita, cum versione Belgica repeterent. Ab his, nescio quid commendationis libro ex nomine meo sperantibus, etiam atque etiam rogatus, ut ipse editioni praessem, alienum ab hac provincia animum ostendi. Inglorium enim judicabam laborem, qui in tali opere, et eo quidem alieno, recensendo consumeretur, praesertim cum alia, quibus major laus parari posset, institu-

ta haberem. Postea tamen et utilitatis publicae cogitatio, et recens exemplum Ernesti, similem operam Hedericiano Lexico Graeco navantis, fecerunt, ut recensionis curam mihi paterer imponi. In qua, quid egerim, breviter narrabo. Schellerus etsi inprimis, ut debuit, Latinitatis rationem habuit, miró tamen consilio magnam vim Historiae, Geographiae, Mythologiae, et aliarum rerum Lexico suo infersit, credo, ut tirones Lexicon quoddam καθολικόν, vel bibliothecam scholasticam, uno libro comprehensam, haberent. Ex quo in quantam, et puerorum manibus vix tractandam, molem iste πανδέκτης excreverit, facile est ad intelligendum. Nos autem, nil nisi Latinitatis Lexicon requirentes, ista, tanquam aliena, extrusimus omnia, magis rationi consentaneum existimantes, Historiam Romanam a pueris disci ex Eutropio, Geographiam ex libello Cellariano (*), Mythologiam ex Damiano, aut similibus, quam sic divulsa et per Lexicon sparsa cognosci. Ex Mythologia tamen ea deorum vocabula, quibus res quaedam apud Romanos nuncupatae sunt, retinuimus, velut *Acheron* pro inferis, *Bacchus* pro vino, *Ceres* pro frugibus, *Hyperion* pro sole, *Mars* pro bello, *Minerva* pro ingenio, *Venus* pro libidine. Deinde funditus sustulimus omnia dubia, incerta, falsa, adulterina. Quod in multis singulari solertia fecit Schellerus, id quoque, ut opinor, in omnibus, si major ei bonorum librorum copia fuisset, factur-

rus

[(*) Quocum nunc conjungatur egregium *Geographiae Antiquae Compendium*, scriptum a F. A. BOSSÉ, Viro Doctissimo, Gymnasii Lugduno Batavi Rectore, Lugd. Bat. 1818.]

tus. Postremo, cum, ut supra diximus, Lexicon, in quo labentis etiam sermonis Latini ratio habeatur, haud paullo plus damni, quam commodi, afferat juventuti, totam hanc faciem eiecimus, nulli omnino voci, nisi quae proba, et vere Latina sit, locum concedentes. Sic tandem tirones Lexicon habebunt, quod sine erroris periculo consulant, et unde nihil discant, quod, doctiores facti, dediscere velint.

Hic praefationis finem facere possemus. Sed ut intelligatur, Lexicographos non temere a nobis esse in multis reprehensos, age, brevi animadversionum specimine reprehensionem nostram confirmemus (*).

* * *

Paenè mihi exciderat monere, versionem Belgicam explicationis Germanicae, quae huic Lexico adjecta est, non mihi tribuendam esse, sed aliis utriusque linguae peritissimis, qui, qua sunt modestia, nominari nolunt.

— Ao. MDCCXCIX. (†).

[(*) Animadversiones illas, hinc omissas, mox dabimus, una cum Annot. ad Muretum.]

[(†) Hoc demum anno, mortuo Ruhnkenio, prodiit cum hac Praefatione Schelleri Lexicon: sed anno 1792 vel 1793. maxime in hoc labore occupatum fuisse Virum Cl., discimus ex ipsius Vita p. 204 sq.]